

J.W.M. PEIJNENBURG

BEZIELER EN STICHTER

Paus Johannes Paulus II, Mgr. J. ter Schure sdb
en de oprichting van het Sint-Janscentrum

KORT BESTEK 16

 DE BOOG

KORT BESTEK

Behandeling in beknopte vorm van inhoud en beleving
van het katholieke geloof

In deze serie zijn verschenen:

1. J. SIMON *Jezus Christus. De Verlosser van de mens*
2. P. BETETA *Wat moet ik doen?*
Johannes Paulus II tot jongeren
3. J. L. SORIA *Met ziel en lichaam*
De christen en de seksualiteit
4. S. PUHL *Laten zien wat je kunt*
Een levensschets van Isidoro Zorzano
5. F. LUNA *Hoe biechten wij goed?*
6. F. LUNA *Hoe bidden wij goed?*
7. E. ZELTNER *Montse Grases. Tot alles bereid.*
Een korte schets van haar leven
8. S. HISSINK *Francisco en Jacinta van Fatima*
9. M. JOULIN *Jean-Marie Vianney, pastoor van Ars*
10. J. EVERT *Ware liefde*
11. J.B. STENSON *Succesvolle vaders*
12. J.B. STENSON *Voorbereiding op de puberteit*
Een leidraad voor ouders
13. A.J. GARASCIA *Trouwen of Samenwonen*
14. A. SCHNEIDER *Het is de Heer*
15. F. UGARTE *Van wrok tot vergeving*
Een sleutel tot geluk
16. J.W.M. PEIJNENBURG *Bezieler en stichter*
Paus Johannes Paulus II, Mgr. J. ter Schure
sdb en de oprichting van het
Sint-Janscentrum

Nihil obstat

Mgr. Drs. A.L.M. Hurkmans
Bisschop van 's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch, 4 augustus 2012

© 2012 Stichting De Boog
Correspondentieadres: Herenstraat 41, 3512 KB UTRECHT
info@deboog.nl - www.deboog.nl
ISBN 978.90.6257.088.1

INHOUD

Voorwoord	5
Inleiding	7
I De voorgeschiedenis	11
II Initiatieven en gedachten vanaf 1970	17
III Het bezoek van Paus Johannes Paulus II ..	29
IV Het Sint-Janscentrum komt tot stand (1987)	42
V Roepingenpastoraal	59
VI Paus Johannes Paulus II en het Sint-Janscentrum: toekomstige ontwikkelingen	62
VII Enkele teksten van de zalige Paus Johannes Paulus II over het seminarie	65
Fotodocumentatie	70
Summary (D, E, FR, I, NL, PL)	77

Foto op de voorzijde van de kaft: Paus Johannes Paulus II, Mgr. ter Schure en (toenmalig) Rector Hurkmans bij de vijfjaarlijkse Romebedevaart van het Sint-Janscentrum in 1992.

Foto op de achterzijde: tuinaanzicht van het Sint-Janscentrum.

Alle foto's in deze publicatie zijn afkomstig uit het bisdomarchief en uit het archief van het seminarie.

VOORWOORD

Eén van de steunpilaren waar de Kerk van een bisdom op rust, is een goede priesteropleiding. Deze grondgedachte is, vooral sinds het concilie van Trente, in de Kerk steeds leidend geweest. Daarbij wordt een klassiek seminarie doorgaans gezien als het beste opleidingsmodel.

Ontwikkelingen in de samenleving kunnen er echter toe leiden dat het niet altijd mogelijk is voor dit - weliswaar bevoorrechte - model te kiezen. Eind jaren zestig van de vorige eeuw waren de bisschoppen in Nederland niet in de gelegenheid hun seminaries te continueren. Er werd gezocht naar andere vormen voor een goede priesteropleiding. Na enige tijd kozen meerdere bisschoppen echter opnieuw voor het klassieke seminariemodel als geëigende opleidingsvorm tot het priesterschap. Monseigneur ter Schure maakte die keuze voor ons bisdom. Na vijftwintig jaar durf ik zeggen dat dit een goede keuze is geweest. De primaire vorming op weg naar het priesterschap kan het beste geschieden binnen het eigen bisdom. Ook is het goed dat de menselijke groei, intellectuele ontwikkeling en spirituele vorming op een geïntegreerde wijze geschieden binnen een omvattend leefklimaat.

Kiezen voor een seminariemodel betekent niet dat men daarmee voor een makkelijke weg kiest. Een seminarie vraagt veel inzet van goede

mensen en is een kostbare zaak. Het vraagt ook veel van de kandidaten voor het priesterschap. Zij dienen zich los te maken uit de ‚wereld‘, zij gaan een lange weg om helemaal thuis te raken in de Kerk en zij bekwamen zich om als priester een eigen missie te vervullen in de wereld. Het is voor het bisdom en voor de priesterkandidaten van ons bisdom daadwerkelijk een belangrijke opgave om het seminarie op een goede wijze in stand te houden. Dit is elke dag opnieuw een uitdaging. Gelukkig kan het Sint-Janscentrum in ons bisdom steunen op een breed draagvlak om hier gestalte aan te geven.

Het boek van Dr Jan Peijnenburg plaatst de oprichting van ons seminarie, doorgevoerd door mijn voorganger Mgr. J.G. ter Schure sdb op instigatie van Paus Johannes Paulus II, in een historisch kader. Deze inzichten kunnen ons bemoedigen op de weg naar de toekomst. Met dank aan de auteur en aan allen die het seminarie op welke wijze ook steunen beveel ik deze jubileumuitgave van harte aan.

Mgr. Drs. A.L.M. Hurkmans
Bisschop van 's-Hertogenbosch

INLEIDING

Toen onze bisschop Mgr. Hurkmans mij in februari van dit jaar vroeg om met het oog op het zilveren jubileum van het Sint-Janscentrum de beginfase van het seminarie en met name de totstandkoming nader te onderzoeken, had ik nooit kunnen denken dat het boekje 'Bezieler en stichter' uit mijn naspeuringen zou voortkomen. De vraag van onze bisschop richtte zich met name op eventuele bemoeienissen van de nu zalige Paus Johannes Paulus II. Het leek mij op voorhand een moeilijke klus voor een archivaris en historicus. Schriftelijke bronnen zijn zeldzaam en, indien aanwezig, nog niet openbaar. 'Oral History' leek de aangewezen weg en ik dank dan ook de vele mensen, die mij te woord wilden staan. Zij openden de weg naar een nadere studie over de persoonlijke band, die bestond tussen Paus Johannes Paulus II en de latere bisschop Mgr. Jan ter Schure sdb. Het vaststaande gegeven dat de Paus pater ter Schure sdb per se als bisschop in Nederland wilde, maakte duidelijk, hoe de benoeming van Mgr. ter Schure als bisschop van 's-Hertogenbosch tot stand kwam.

Het draaipunt van de index van die onderzochte ontwikkelingen van deze studie werd het pausbezoek van mei 1985. De H. Vader zelf kon bij zijn bezoek constateren dat de Kerk van 's-Hertogenbosch aan vernieuwing toe

was, mede door een seminarieloze periode van twintig jaren. En wie kende beter dan hij het conciliedecreet *Optatam Totius*, dat reeds eind 1965 verkondigde dat de gezonde revitalisering van de Kerk zou moeten beginnen met de vernieuwing van de priesteropleiding. Juist dit decreet had in Nederland weinig aandacht gekregen: goed bedoelde andersoortige opleidingen hadden nauwelijks tot resultaat gevoerd en het aantal priesters was drastisch gedaald. De Bijzondere Synode van de Nederlandse bisschoppen met de Paus in Rome (januari 1980) had het tij niet kunnen keren, al was intussen wel het seminarie Rolduc met succes van start gegaan.

Mgr. ter Schure wilde vanaf het begin van zijn episcopaat een eigen seminarie; hij vond in Paus Johannes Paulus II een zodanig sterke medestander, dat de paus met recht de bezieler en de medestichter van het Sint-Janscentrum genoemd kan worden. Langzamerhand keerde ook het tij in het Bossche bisdom zelf: met hun gebed en hun financiële gaven ondersteunen duizenden mensen het seminarie. Het Sint-Janscentrum heeft een vanzelfsprekende plaats in het bisdom gekregen. En zo werd de beschrijving van het begin van het nieuwe seminarie voor een oudere priester die nog uit het oude grootseminarie te Haaren stamt, een uiterst dankbare taak.

Die dankbaarheid wil ik graag met velen delen. Zo dank ik allereerst mevrouw M. Derks-Timmermans, die het typewerk verzorgde en de fotocollectie samenstelde. Verder spreek ik mijn dank uit aan Stichting De Boog voor de bereidwillige opname in de reeks 'Kort Bestek'; aan Birgitta de Jonge-van Daal voor het ontwerp van de kaft; aan M. Timmermans pr., de heer en mevrouw P. en A. Flesia, mevrouw B. Kerver-Wojciechowska en de heer H. Schaepman voor de vertalingen; en aan mevrouw V. De Rycke-Verhoeven en mevrouw A. van Bussel voor het corrigeren van de drukproeven. De medewerkers van de Romeinse Congregaties voor de Katholieke Opvoeding en voor de Bisschoppen en het personeel van de bibliotheek van het Grootseminarie Rolduc dank ik voor de hulp en de goede zorgen; en op de laatste - maar niet de minste! - plaats ook de verschillende personen met wie ik gesprekken mocht hebben of correspondentie gevoerd heb of van wie interviews afgenomen werden, en die daardoor het tot stand komen van dit boek als vrucht van mijn onderzoek mogelijk hebben gemaakt.

Op voorspraak van de apostel en evangelist Johannes, patroon van het bisdom en van het seminarie, en van de zalige Paus Johannes Paulus II instigator en bezieler van de wederoprichting van het Bossche seminarie mogen aan het Sint-Janscentrum vele en

toegewijde herders gevormd worden voor de dienst aan de Heer en aan het volk van God.

Dr J.W.M. Peijnenburg, pr.

's-Hertogenbosch, 27 juli 2012

Gedachtenis van de zalige Titus Brandsma o.carm.

I

DE VOORGESCHIEDENIS

Paus Paulus VI ondertekende op 28 oktober 1965 het Decreet over de priesteropleiding *Optatum Totius Ecclesiae Renovationem* (De verlangde hernieuwing van de gehele Kerk). Dit decreet,¹ stelt reeds in de inleiding dat het uiterste belang van de priesteropleiding vaststaat, wil de verlangde hernieuwing van de Kerk, die grotendeels afhangt van het priesterlijk dienstwerk geïnspireerd door de geest van Christus, kunnen slagen.² Men houdt vast aan groot- en kleinseminaries en noemt de 'grootseminaries voor de priesterlijke vorming noodzakelijk'.³ De aanstaande priesters moeten 'naar het voorbeeld van onze Heer Jezus Christus, de Leraar, Priester en Herder tot echte zielenherders gevormd worden. Een geestelijke, verstandelijke en disciplinaire vorming' is daarvoor noodzakelijk.⁴

Zeker niet in overeenstemming met dit conciliedecreet was in Nederland vanaf voorjaar 1963 een geheel andere ontwikkeling tot stand gekomen. Weinig toespraken van een kerkelijk functi-

---

1 *Constituties en Decreten van het tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie, deel IX, decreet over de Priesteropleiding*, Katholiek Archief, De Horstink Amersfoort [1966].

2 *Ibid.* Inleiding, p. 7.

3 *Decreet*, nr. 3-4, p. 11-13.

4 *Decreet*, nr. 4, p. 13.

onaris hebben in de Nederlandse kerkgeschiedenis zulke grote gevolgen gehad als de rede, die de Capucijner pater Mag. Dr Luchsius Smits op 22 mei 1963 in Culemborg hield voor een bijeenkomst van presidenten en rectoren van philosophica en theologica, georganiseerd door de Stichting Nederlandse Priester-Religieuzen (SNPR). Behalve het aartsbisschoppelijk Grootseminarie "Rijsenburg" waren de diocesane grootseminaria daar niet vertegenwoordigd. Het was ook de eerste keer dat – anders dan bij de al langer lopende discussies over de kleinseminaries – de priesteropleiding op de bestaande grootseminaries publiekelijk ter discussie werd gesteld. Er was overigens wel reden toe: het aantal aanmeldingen begon te dalen, het verloop was groot en de celibaatdiscussie diende zich aan. Smits, die het bestaan signaleerde van 32 philosophica en 30 theologica, gevestigd in 48 huizen met op dat ogenblik 383 docenten en 1929 studenten, pleitte voor een betere wetenschappelijke, culturele en pastorale opleiding aan enkele centrale seminaries, waarbij voor orden en congregaties ruimte zou zijn voor een eigen specifieke spirituele vorming. Als plaatsen van vestiging dacht hij aan de omgeving van bestaande universiteiten, hoewel hij er tegelijk van uitging, dat de meerderheid van de toekomstige priesters zielzorgers wilden zijn en geen theologen. Met zijn toespraak veroorzaakte Smits enerzijds grote onrust onder profes-

soren en studenten, anderzijds vond hij wel ‘Anklang’ bij reguleren, waarvan verscheidene noch de middelen, noch de mensen hadden om een behoorlijke opleiding in stand te houden. Zijn woorden zouden in enkele jaren tot een sneeuwbal van fusies en opheffingen leiden, waarbij de diocesane seminaries zich pas laat aansloten.⁵

Het oude Grootseminarie Haaren van het bisdom van 's-Hertogenbosch, luchtfoto genomen door KLM op 18 juli 1929.

Terwijl Vaticanum II juist de weg wees naar een meer universele, wetenschappelijke, spirituele en menselijke vorming⁶, zag Smits over het

5 J.W.M. Peijnenburg, *De lange weg van Papenhulst naar Papenhulst*, Nijmegen 2007, 169-170; P.W.F.M. Hamans, *Priesteropleiding in het Bisdom Haarlem (1559-2009)*, Vogelenzang 2009, 109-113.

6 Vgl. het *Decreet Optatam Totius* (noot 1), vooral de nrs. 8, 12 en 19.

hoofd dat verwezenlijking van zijn ideeën het gevaar met zich bracht dat het intellectuele katholieken wel eens aan zielzorgers kon gaan ontbreken en dat er een breuk zou kunnen ontstaan tussen wetenschappelijk niet voldoende gevormde priesters en de groeiende groep katholieke intellectuelen.⁷ Deze breuk zou in de zestiger en zeventiger jaren in Nederland maar al te duidelijk worden.

Terwijl het eerste fusieresultaat, het in 1964 in Tilburg begonnen Gemeenschappelijk Instituut voor Theologie (GIT), een samengaan van de paters Kapucijnen (OFM Cap), De Paters van het Goddelijk Woord (SVD), de Missionarissen van de H. Familie (MSF) en enige tijd later de Missionarissen van het H. Hart (MSC) nog enigszins het karakter droeg van een centraal seminarie⁸, zou dat snel veranderen door een in 1966 gepubliceerd rapport van de in 1964 opgerichte Commissie "Hogere Studies" van het zelf in 1963 gestichte Pastoraal Instituut van de Nederlandse Kerkprovincie (PINK). Dit rapport ging merkbaar verder dan de ideeën van pater Smits⁹. Er was nu sprake van "Erkende instituten van wetenschappelijk-theologisch karakter, primair ten behoeve van de priesteropleiding als pastorale vorming"¹⁰.

7 Hamans, a.w., 112.

8 Mgr. Bluysen, *Gebroken Wit*, Zaltbommel 2004 2, 418-419; Peijnenburg, a.w., 174.

9 Hamans, a.w., 114-115.

10 Hamans, a.w., 115.

Men dacht aan vijf locaties, bij voorkeur verbonden aan bestaande universiteiten. Men wilde echter de opleiding zodanig inrichten, dat ze ook kon dienen voor godsdienstleraren en voor geïnteresseerde mannelijke en vrouwelijke lekenstudenten, die theologie wilden studeren zonder het uitzicht priester te worden. In feite werden dit de KIWTO's, Katholieke Instellingen voor Wetenschappelijk Theologisch Onderwijs, gevestigd te Heerlen, Utrecht, Amsterdam, Tilburg en Eindhoven (dat reeds in 1969 gesloten werd)¹¹. De bisschop van 's-Hertogenbosch, Mgr. J. Bluysen, vertrouwde na de sluiting van het Grootseminarie te Haaren in 1967 de theologische opleiding van de studenten toe aan de theologische faculteiten van Nijmegen en Tilburg (in dat jaar opgericht)¹². Het voorlaatste studiejaar 1965-1966 eindigde in Haaren met 103 studenten¹³; het laatste studiejaar begon in september 1966 met 59 theologanten en 45 filosofen, tezamen nog altijd 104 personen, die interesse hadden in het priesterschap in het Bossche Bisdom¹⁴. Van hen kozen slechts 36 personen voor Tilburg; 12 voor Nijmegen¹⁵. Zij wilden echter geen seminarist meer zijn, maar theologiestudent. Het aantal priesterstudenten zou weldra

---

11 Bluysen, a.w., 438; Hamans, a.w., 116-117.

12 Peijnenburg, a.w., 202.

13 Hamans, a.w., 117 maakt hier blijkbaar per vergissing 130 van.

14 Peijnenburg, a.w., 177.

15 Peijnenburg, a.w., 202-203.

dramatisch dalen. 1970 was na 1853 het eerste jaar in het Bossche Bisdom, dat er geen wijdingen waren. De golf van veranderingen, die zich in de tweede helft van de jaren '60 op de samenleving en ook op de Kerk stortte, met als hoogtepunt de cultuurbreuk van het revolutiejaar 1968 en daarbij een sterke secularisatie van het leven, maakten dat het goed voorbereide begin onder een uitermate slecht gesternte kwam te verkeren¹⁶. Reeds vóór 1970 moest bisschop Bluysen erkennen, "Dat onze zorgvuldig gekozen opzet niet werkte"¹⁷.

---

16 Peijnenburg, a.w., 199, 202-203.

17 Bluysen, a.w., 434; Peijnenburg, a.w., 202; Hamans, a.w., 146.